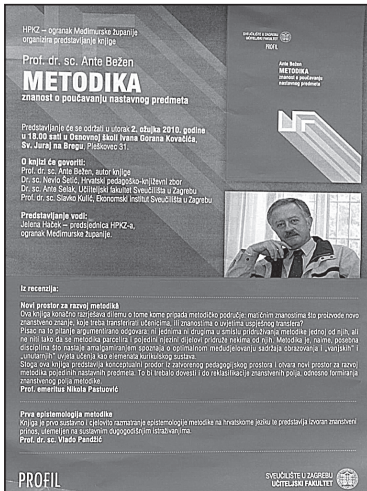

Prvo sustavno i cjelovito razmatranje epistemologije metodike na hrvatskome jeziku

Ante Bežen

Metodika: znanost o poučavanju nastavnog predmeta: epistemologija metodike u odnosu na pedagogiju i edukologiju – s primjerima iz metodike hrvatskoga jezika, Učiteljski fakultet, Profil international, Zagreb, 2008.

Knjiga *Metodika: znanost o poučavanju nastavnog predmeta* Ante Bežena tematski je posvećena epistemologiji metodike te je rezultat autorovih višedesetljetnih znanstvenih istraživanja. Bežen kao jedan od vodećih hrvatskih metodičara tim je kapitalnim djelom upozorio na nužnost razvoja metodika pojedinih nastavnih predmeta te ponudio uvjerljiv opis specifičnoga znanstvenoga polja metodike i opravdane razloge za osamostaljenje metodike izvan okvira pedagogije i ostalih supstratnih znanosti.

Na početku se Beženova djela nalazi predgovor naslovljen *Vrijeme za znanstvenu metodiku*. Autor u svojem uvodnom tekstu iznosi razloge i potrebu za stvaranjem primjeraka stručne literature kakva je njegova knjiga. Njezina je glavna svrha razjasniti dvojbe oko prirode metodike kao sveučilišne discipline te njezine pozicije u hrvatskim obrazovnim i znanstvenim previranjima na početku 21. stoljeća. Bežen se usredotočuje na metodiku kao znanstvenu disciplinu kojoj se već godinama osporava taj status. On tvrdi kako je tomu razlog njezina interdisciplinarnost zbog koje je ostale znanosti navode tek kao „dio svoga proširenog znanstvenog polja, a ne kao interdisciplinu“ (str. 11). Gledajući iz današnje perspektive odgoja i obrazovanja, očita je potreba za afirmacijom metodike kao znanosti. Unutar metodika pojedinoga pred-

metodika pojedinih nastavnih predmeta te ponudio uvjerljiv opis specifičnoga znanstvenoga polja metodike i opravdane razloge za osamostaljenje metodike izvan okvira pedagogije i ostalih supstratnih znanosti.

meta nastao je širok izbor svakovrsnih strategija, sustava, metoda i modela stjecanja praktično primjenjivih znanja i kompetencija što metodici daje osobitu prednost pred svim drugim znanostima. Razlog odcjepljivanju metodike od pedagogije kao okvirne znanosti o odgoju nalazi se u općem porastu važnosti odgoja i obrazovanja za svakog pojedinog učenika. Metodika je počela dobivati na značenju kada se pojavila potreba za specijaliziranim predmetnim učiteljima kojima više nije bilo dovoljno poznavanje samog sadržaja onoga što se poučava već i načina na koji se ti sadržaji poučavaju. Bežen naglašava kako metodika ne egzistira izvan obrazovne prakse te je mnogobrojnim primjerima iz prakse pojasnio sva teorijska pitanja metodike. Bez obzira na to što postoji onoliko metodika koliko i nastavnih predmeta, autor je za teorijsku potkrepu iznio brojne ilustrativne primjere najrazvijenije od svih metodika – metodike hrvatskoga jezika. Na kraju samog predgovora, autor upućuje zahvale napominjući kako je poticaje za stvaranje knjige pronašao u stvaralaštvu osnivača znanstvene metodike hrvatskoga jezika – Dragutina Rosandića i Stjepka Težaka, predvodnika Zagrebačke metodičke škole te didaktičara Vladimira Poljaka.

Sadržajno je knjiga iznimno iscrpna u izlaganju i razmatranju temeljne problematike. To je vidljivo iz strukturne organizacije knjige u četiri opširna poglavlja naslovljena kako slijedi: *I. Problem metodike kao znanosti i njezini epistemološki okviri*, *II. Teorijsko određenje metodike nastavnog predmeta*, *III. Prakseološke odrednice metodike nastavnog predmeta* te *IV. Epistemološka uporišta metodike uz dodatak odjeljka s Prilozima i Kazalom (Kazalo pojmova, Kazalo ustanova i izdanja, Popis tablica, Popis slika, Kazalo imena, Sažetak na hrvatskom jeziku, Sažetak na engleskom jeziku, Bilješka o autoru)*.

Prvo poglavlje *Problem metodike kao znanosti i njezini epistemološki okviri* podijeljeno je na šest potpoglavlja sa sljedećim naslovima: *1. Što je epistemologija metodike*, *2. Znanje o odgoju i obrazovanju, metodičko znanje i kompetencije*, *3. Metodika i kriteriji o nastanku (nove) znanosti*, *4. Gnoseologija metodike – disciplina koju treba razviti*, *5. Epistemologija metodike u Hrvatskoj* te *6. Fenomen metodike kao sveučilišne discipline*. U tom poglavlju Bežen govori o dvojbama koje postoje oko prirode metodičkoga znanja. Autor tvrdi kako se problem znanstvenosti metodike može riješiti jedino znanstvenim pristupom. Ako se konstatira da je metodika znanstvena disciplina, onda je to i jedini ispravan način da joj se pristupi. „Metodika može biti znanost ako ima svoje područje istraživanja i primjene te ako zadovoljava standarde koji određuju i druge znanosti“ (str. 16). U tome se poglavlju, kao i cijeloj knjizi, metodici pristupa kao znanosti o poučavanju nastavnoga predmeta koja nastavni predmet istražuje „kao teorijsku i praktičnu, sadržajnu i procesnu cjelinu“. (Bežen, 2008:16) Bežen s pravom upozorava kako bez metodike ne bi bilo moguće osmisliti primjenu nastavnoga programa u procesu pouke. Za njega je to ključan ra-

zlog za oblikovanje metodike kao znanstvene discipline „koja se u ovoj knjizi obražlaže epistemološki, oblikovanjem teorije i praktičnih odrednica nastavnog predmeta, a iz toga se na kraju izvode pokazatelji metodičke znanstvene epistemologije, odnosno obilježja posebnog metodičkog znanja“ (str. 16).

Drugo poglavlje *Teorijsko određenje metodike nastavnog predmeta* strukturno je podijeljeno na četiri potpoglavlja s ovim naslovima: 1. *Između pedagogije i edukologije*, 2. *Struktura metodike*, 3. *Supstratne znanosti u strukturi metodike* te 4. *Metodologija metodike*. U tom se poglavlju predstavlja teorijski okvir metodike nastavnoga predmeta. Bežen definira u najkraćim crtama metodiku kao znanstvenu teoriju nastavnoga predmeta. Nadalje, pravi razliku između opće i posebne metodike, metodike kao obrazovne i odgojne discipline. Potom naglašava aspekt interdisciplinarnosti metodike na temelju kojega se odvaja iz pedagogije kao matične znanosti. Također se u tom poglavlju razmatraju spoznaje različitih znanstvenih disciplina koje metodika posuđuje u oblikovanju svojega znanstvenoga nazivlja, primjerice iz: filozofije, psihologije, sociologije, pedagogije i drugih disciplina. Opisana su također i obilježja metodike uzimanjem u obzir obrazovnih stupnjeva – od predškolskoga odgoja do obrazovanja odraslih. U zadnjem se potpoglavlju daje slika složenosti metodike obrazlaganjem njezine metodologije u četiri cjeline: opća polazišta, znanstvene paradigme, znanstvene teorije i znanstvene metode u metodici.

Treće poglavlje *Prakseološke odrednice metodike nastavnog predmeta* podijeljeno je na šest sljedećih potpoglavlja: 1. *Dokumenti za organizaciju nastave (metodičke prakse)*, 2. *Sudionici odgojno-obrazovnog procesa (nastave)*, 3. *Prostor i oprema za školu i nastavni predmet*, 4. *Nastavni izvori*, 5. *Metodički artefakti* te 6. *Odgojno-obrazovni proces/nastava predmeta*. Sadržajno se to poglavlje knjige temelji na praktičnoj primjeni spoznaja i dostignuća metodike kao znanstvene discipline. Budući da je Bežen već u predgovoru naglasio kako metodika ne egzistira izvan okvira obrazovne prakse, to se i sustavno potvrđuje u trećem poglavlju. Ono što metodiku razlikuje od ostalih teorijskih znanosti svakako je njezina praktična utemeljenost kojom se tim više potvrđuju status metodike kao znanstvene discipline.

Četvrto poglavlje *Epistemološka uporišta metodike* strukturno je podijeljeno na četiri potpoglavlja. Ona su naslovljena ovako: 1. *Povijest metodike*, 2. *Metodika u znanstvenim sustavima*, 3. *Sažetak epistemoloških obilježja metodike* te 4. *Perspektive metodike*. U sadržajnom smislu u četvrtom se poglavlju iznosi povijesni prikaz razvoja metodike, odnosno njezinoga razvoja iz pedagogije i didaktike uz koje je tijesno vezana. Autor pokazuje i kako se metodika razvila u prakseološku disciplinu kojom se postižu znanja i kompetencije primjenjive u nastavi. U tom je dijelu knjige dan i okvirni opis razdobljâ razvoja metodike – od prvih škola do pojave prvog udžbenika; od prvog udžbenika do pojave predmetnih učitelja; od angažiranja pred-

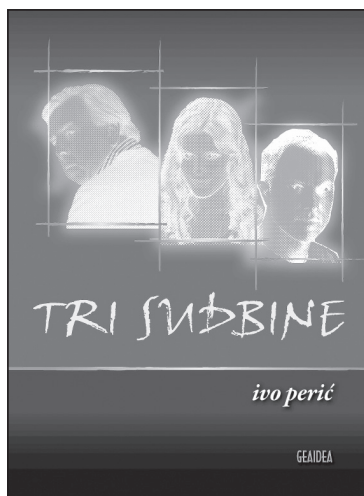
metnih učitelja do pojave znanstvene metodike te uvođenja metodike hrvatskoga jezika kao sveučilišne discipline koja se naposljetku razvija u pravu znanost. Ovdje se također raspravlja i o tome koja su to potrebna metodička znanja, vještine i umijeća, što obuhvaća praktično znanje te kako ga treba primjenjivati. U zadnjem se potpoglavlju sažimaju bitne odrednice metodike kao znanstvene discipline. Bežen prezentira okvirnu sliku metodike koja, neovisno o istraživanom predmetu, „proučava i oblikuje dvije bitne komponente: programski sadržaj iz matične znanosti te oblike i sredstva njene primjene u odgojno-obrazovnom procesu koji potječu iz filozofije, pedagogije, psihologije, sociologije i drugih znanosti čije spoznaje sudjeluju u tom procesu“ (str. 397). Iz toga proizlazi i nepriznavanje općenito metodike kao zasebne znanstvene discipline kao i različit stupanj razvijenosti svake pojedine metodike.

Iz formalnoga i sadržajnoga prikaza uočljivo je da je knjiga *Metodika: znanost o poučavanju nastavnog predmeta* s mnoštvom primjera iz metodike hrvatskoga jezika vrlo informativna i nezaobilazna svakom onomu tko se namjerava ozbiljno baviti metodikom te onomu tko želi naučiti nešto više iz toga područja. Ne samo da se odlikuje sustavnošću, preglednošću i iscrpnošću nego i pristupačnošću, jednostavnošću izlaganja te bogatstvom odgovarajućih kvalitetnih objašnjenja što doprinosi boljem shvaćanju njezina sadržaja. Naime, autor sintetizira postojeća znanstvena istraživanja, ilustrativno izlaže svoja argumentirana promišljanja, analitički razmatra problematiku i uspostavlja sustav smjernica za razvoj metodike kao interdiscipline. Uz sve to treba istaknuti iznimnu sistematičnost istraživačke metodologije, precizne istraživačke ciljeve i mnoštvo izvora. Iako je knjiga vrlo opširna, broji čak 479 stranica, ona je neizostavan izvor dragocjenoga znanja svakomu vrsnom metodičaru te onomu tko se metodički namjerava usavršavati.

U knjizi *Metodika: znanost o poučavanju nastavnog predmeta* metodici je pristupljeno kao interdisciplinarnoj znanosti koja se nalazi na razmeđu između matične znanosti i supstratnih znanosti, samostalno sjedinjujući teorijski i praktično najbolje od obiju strana. Takvim je pristupom metodici Ante Bežen dao velik znanstveni doprinos jer je stvorio djelo posvećeno epistemologiji metodike i sustavnom opisu posebnoga znanstvenoga polja metodike. Napokon, nikako nije nevažna i činjenica da je Beženova *Metodika* ujedno i prvo sustavno i cjelovito razmatranje epistemologije metodike na hrvatskome jeziku.

Doc. dr. sc. Jakov Sablić
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Katedra za metodike i metodologiju
znanstveno-istraživačkoga rada nastave jezika i književnosti

Pripovijesti i memoari iz različitih sredina, generacija, obrazovanja, svjetonazora i sudbina

Ivo Perić:

Tri sudbine

(Geaidea, Zagreb 2012., 283)

Knjiga *Tri sudbine* najnovije je književno ostvarenje dobro znanog hrvatskog povjesničara i znanstvenika, doktora Ive Perića. Potrebno je naglasiti kako je ovo drugo autorovo opsežnije književno djelo objavljeno u vrlo kratkom vremenskom razdoblju, budući da je njegov prvi roman *Sve o Marietti* objavljen u prosincu 2011. godine. Perić je na znanstvenoj i historiografskoj sceni prisutan još od 1953. godine, kad je objavio svoj prvi znanstveni prilog, te se od tad neumorno bavi

povijesnom znanošću istražujući i obrađujući uglavnom teme iz hrvatske povijesti 19. i 20. stoljeća. Rodom s dalmatinskog područja, do umirovljenja (1995.) živio je i djelovao u Dubrovniku, a otad u Zagrebu, no mnogi su njegovi znanstveni i književni radovi vezani upravo za prostor Dalmacije i Dubrovnika. Njegov historiografski opus obuhvaća četrdesetak knjiga i više od 450 članaka i rasprava. Književnim se radom počeo baviti još kao srednjoškolac, te je kao autor proze i lirike povremeno objavljivao u raznim časopisima, od nekadašnjeg *Izvora* (mjesečnika za mlade pisce prije više od 60 godina) do današnjeg *Foruma* (časopisa za književnost HAZU). Dobitnik je i više javnih priznanja i nagrada.

Knjiga *Tri sudbine*, zbirka je od tri pripovijesti, kroz koje u obliku memoara pratimo živote triju glavnih likova iz različitih sredina, različitih generacija, obrazovanja, spola, svjetonazora i sudbina. Tim je glavnim junacima, međutim, zajedničko da su njihove životne priče vezane za prostor Hrvatske i čvrsto isprepletene s društveno-političkim zbivanjima na ovim prostorima kroz burno 20. stoljeće, pa sve do naših dana.

Prva pripovijest pod naslovom *Tako je to bilo* prati život Andrije Dobrića, Karlovcanina rođenog 1896. godine, učenika trgovačke škole, koji je na bojištu uspio preživjeti Prvi svjetski rat, te kasnije postaje uspješan i bogat poslovni čovjek živeći i radeći prvo u Beogradu, a u vrijeme raspada Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i nastanka Kraljevine Jugoslavije seli u Zagreb. Kroz Dobrićeva prisjećanja pratimo zbivanja u Zagrebu i na prostoru Hrvatske prije, za vrijeme i poslije Drugoga svjetskog rata, sve do njegove prerane smrti kad si je u progonima tadašnje politike osiromašen i nepravedno osuđen na izdržavanje zatvorske kazne, 1946. godine oduzeo život u srijemskomitrovičkom zatvoru ostavivši iza sebe svoje memoare.

Druga po redu pripovijest, pod naslovom *Iskopine*, prati kazivanje liječnice Anele Tolić-Bišćan, rođene 1944. godine u Dubrovniku, čiji su roditelji u Drugom svjetskom ratu ubijeni dok je nju kao ratno siročće odgojila baka. Anela je od svoje šeste godine živjela u Zagrebu gdje se školovala i udala, no cijeli je život živjela s krhotinama prošlosti i nizom neodgovorenih pitanja na koja je odgovore morala sama potražiti u rodnom Dubrovniku. Na taj je način složila mozaik svoga života što čini vrlo zanimljiv literarni zaplet ove pripovjetke.

Treća i posljednja pripovijest, *Na kraju puta*, uobličena je kao zapis Branimira Lovreka, rođenog 1925. godine, sada štićenika doma za starije i nemoćne osobe u Zagrebu. Njegovi memoari obuhvaćaju široko vremensko razdoblje od gotovo čitavog stoljeća tijekom kojeg je Lovrek, grafički radnik u *Vjesnikovoj* tiskari, na svoj način proživljavao smjene vladajućih političkih sustava, vlastodržaca, svjetonazora i društvenih odnosa. Za svoga dugoga života osjetio je na svojoj koži užas i bezumlje dvaju ratova kojima je bio ne samo svjedok već i sudionik. Usporedo s društveno-političkim zbivanjima odvija se i intimna Lovrekova obiteljska priča, koja je arhetipski primjer života malog čovjeka i poštenog radnika u poratnom razdoblju do nastanka samostalne Hrvatske. Takav mali čovjek koliko god se pokušavao distancirati od politike, nikad to u potpunosti nije mogao jer se politika uvijek bavila njime. Dočekavši državnu samostalnost Hrvatske, Lovrek kao osamljeni štićenik doma za starije i dalje kritički sagledava suvremenu hrvatsku društveno-političku zbilju, ali i gospodarsku i moralnu krizu u kojoj se trenutno nalazimo.

Čitajući ove pripovijesti, Perić nas znalački i izravno vodi kroz hrvatsku povijest 20. stoljeća sve do naših dana, upoznavajući nas pritom sa životom i radom mnogih poznatih pojedinaca iz hrvatske suvremene povijesti ali i s društvenim nepravdama koje su tištile i tište malog hrvatskog čovjeka. Zapravo je ovo Perićevo djelo i posvećeno malim ljudima i njihovim sudbinama putem kojih nam se razotkriva sva isprepletenost društvenih i političkih odnosa te paradigmatično opisuje sva pogubnost i tragičnost totalitarnih ideologija prošloga stoljeća u Hrvatskoj.

Marijana Cesarec, prof.